

RIIGIKOGU KANTSELEI ÕIGUS- JA ANALÜÜSIOSEKOND

Riigi eelarvestrateegia 2017-2020 tervise ja spordi indikaatorite rahvusvaheline võrdlus

Nr. 9

16.05.2016

Aprillis tähistati Eestis südamekuud, mille keskmes oli liikumine kui südamehaigustesse haigestumise ennetamise parim viis. Teavitamine avalikku tähelepanu pälvivate tegevuste kaudu on oluline, kuna südame- ja veresoonkonna haigused on suurimaks haiguskoormust põhjustavaks haigusrühmaks ja nende kujunemisel on suur roll iga inimese tervisekäitumisel (toitumine, alkoholi tarvitamine, suitsetamine ja kehaline aktiivsus). Samuti on südamehaigused kõige sagedasemateks vereringesüsteemi haigustest tingitud surmade põhjuseks. Eurostati 2013. aasta andmete kohaselt oli ELs iga viienda surma põhjuseks südameinfarkt või insult ja selle tagajärjel suri umbes 1,1 miljonit inimest, sh Eestis 4760 inimest, moodustades 30,9% kõigist surmapõhjustest. Kehalise aktiivsuse ja rahva tervise edendamiseks on koostatud mitmeid strateegiad, sealhulgas on tervise ja spordi valdkonna eesmärgid ja indikaatorid kajastatud uue perioodi riigi eelarvestrateegias.

Tervise valdkonna indikaatorid rahvusvahelises võrdluses

Tervise valdkonna mõõdikutena on riigi eelarvestrateegias esitatud olulisemad rahvatervise näitajad, milleks on oodatav eluiga ning tervena (piiranguteta) elatud eluiga sünnimomendil.

	Sihttase				
	2016	2017	2018	2019	2020
Oodatav eluiga, aastates	M – 73	M – 73,5	M – 74	M – 74,5	M – 75
	N – 82,5	N – 82,9	N – 83,2	N – 83,6	N – 84
Tervena elatud eluiga sünnimomendil, aastates	M – 57,5	M – 58,1	M – 58,6	M – 59,2	M – 60
	N – 62,5	N – 62,5	N – 63,7	N – 64,4	N – 65

Allikas: www.fin.ee

Riigi eelarvestrateegia sihttase näitab oodatava eluea kasvu meestel viie kuu ja naistel nelja kuu kaupa aastas. Oodatav eluiga on viimase paarikümne aasta jooksul Eestis kasvanud, ja peamiselt tänu südame- ja veresoonkonna haigustesse suremuse vähenemisele, kuid siiski on Eesti elanike oodatav eluiga lühem kui EL liikmesriikide keskmine, 2014.aastal näiteks meestel 5,7 aastat ja naistel 1,7 aastat lühem (vt tabel 1).

Kõige kõrgem oodatav eluiga on 2014. aasta andmete kohaselt naistel Hispaanias, Prantsusmaal, Itaalias, Luksemburgis ületades 85 eluaastat ning meestel Küprosel, Itaalias, Hispaanias, Rootsis, Hollandis, kus nende oodatavaks elueaks on 80+. Võrreldes 2005. aastaga on naiste oodatav eluiga ELs pikenenud 2,1 aastat ja meestel 2,7 aastat. Keskmise näitaja järgi elavad 2014. aastal ELs sündinud tüdrukud 83,6 aastaseks – 5,5 aastat kauem kui poisid, kelle oodatav eluiga on 78,1 aastat. Meeste ja naiste oodatava eluea suurim erinevus EL riikides eksisteerib aga Balti riikides, suurim vahe on Leedus 10,9 aastat, järgneb Läti 10,3 aastaga ja Eesti 9,5 aastaga.

Tabel 1. Oodatav eluiga ja tervena elatud eluiga, 2014

Oodatav eluiga , 2014				Tervena elatud eluiga, 2014			
	M	N			M	N	
Küpros	80,9	86,2	Hispaania	Rootsi	73,6	74,3	Malta
Itaalia	80,7	86	Prantsusmaa	Malta	72,3	73,6	Rootsi
Hispaania	80,4	85,6	Itaalia	Iirimaa	66,3	67,5	Iirimaa
Rootsi	80,4	85,2	Luksemburg	Küpros	66,1	66,3	Küpros
Holland	80	84,7	Küpros	Hispaania	65	66,1	Bulgaaria
Malta	79,8	84,4	Portugal	Belgia	64,5	65	Tšehhi
Prantsusmaa	79,5	84,2	Rootsi	Kreeka	64,1	65	Hispaania
Ühendkuningriik	79,5	84,2	Malta	Luksemburg	64	64,8	Kreeka
Luksemburg	79,4	84,1	Kreeka	Tšehhi	63,4	64,2	Ühendkuningriik
Iirimaa	79,3	84,1	Soome	Prantsusmaa	63,4	64,2	Prantsusmaa
Austria	79,2	84,1	Sloveenia	Ühendkuningriik	63,4	63,7	Belgia
Kreeka	78,9	84	Austria	Holland	63,3	63,5	Luksemburg
Belgia	78,8	83,9	Belgia	Itaalia	62,5	62,7	Poola
Saksamaa	78,7	83,6	EL keskmine	Bulgaaria	62	62,3	Itaalia
Taani	78,7	83,6	Saksamaa	EL keskmine	61,4	61,8	EL keskmine
Soome	78,4	83,5	Holland	Taani	60,3	61,7	Leedu
Sloveenia	78,2	83,5	Iirimaa	Poola	59,8	61,4	Taani
EL keskmine	78,1	83,5	Ühendkuningriik	Rumeenia	59	60,8	Ungari
Portugal	78	82,8	Taani	Ungari	58,9	60	Horvaatia
Tšehhi	75,8	82	Tšehhi	Soome	58,7	59,6	Sloveenia
Horvaatia	74,7	81,9	Eesti	Horvaatia	58,6	59	Rumeenia
Poola	73,7	81,7	Poola	Portugal	58,3	59	Holland
Slovakkia	73,3	81	Horvaatia	Sloveenia	57,8	57,8	Austria
Eesti	72,4	80,5	Slovakkia	Leedu	57,6	57,5	Soome
Ungari	72,3	80,1	Leedu	Austria	57,6	57,1	Eesti
Rumeenia	71,4	79,4	Ungari	Saksamaa	56,4	56,5	Saksamaa
Bulgaaria	71,1	79,4	Läti	Slovakkia	55,5	55,4	Portugal
Leedu	69,2	78,7	Rumeenia	Eesti	53,2	55,3	Läti
Läti	69,1	78	Bulgaaria	Läti	51,5	54,6	Slovakkia

Allikas: Eurostat

Nii Eesti kui EL tervisepoliitika üldeesmärk on tervena elatud eluea pikenemine, mis tähendab ühtlasi üksikisikute olukorra paranemist, tervishoiukulutuste vähenemist ja pikemat tööturul püsimist. Kuna halb tervis vähendab töövõimeliste inimeste arvu ning töötavate inimeste töötundide arvu, siis on rahva tervisel omavaheline seos ka majandusega. Rahvatervis on säästva jätkusuutliku arengu oluline osa, sest terved inimesed on tootlikumad luues majandusele suuremat lisandväärtust ning kogukondlikus elus aktiivsemad ja kaasatumad, mis on tähtis ühiskonna sotsiaalseks arenguks. Tervena elatud eluea poolest on edetabeli tipus nii naiste kui meeste võrdluses Rootsi, Malta, Iirimaa, Küpros.

Paraku pole oodatava eluea pikenemisega kaasnenud tervena elatud eluea pikenemist. Tervena elatud aastate kasv või langus on näha liikmesriikide aegride täpsemal vaatamisel, mis näitavad väga suuri riikidevahelisi erinevusi. Tervena elatud eluiga on ajavahemikus 2004/2005 kuni 2014 kõige enam pikenenud Rootsis, naistel 12,8 ja meestel 11,6 aastat. Esireas on ka Küpros (naistel 8,1 ja meestel 6,3 aastat), Leedu (naistel 7,1 ja meestel 6,2 aastat), Ungari (naistel 6,5 ja meestel 6,7 aastat). Eesti naistel on tervena elatud eluiga selles ajavahemikus pikenenud 3,3 aastat ja meestel 3,2 aastat. Samas nii meeste kui naiste tervena elatud eluiga on langenud koguni kaheksas riigis (Itaalias, Taanis, Bulgaarias, Hollandis, Poolas, Austrias, Rumeenias ja Ühendkuningriigis).

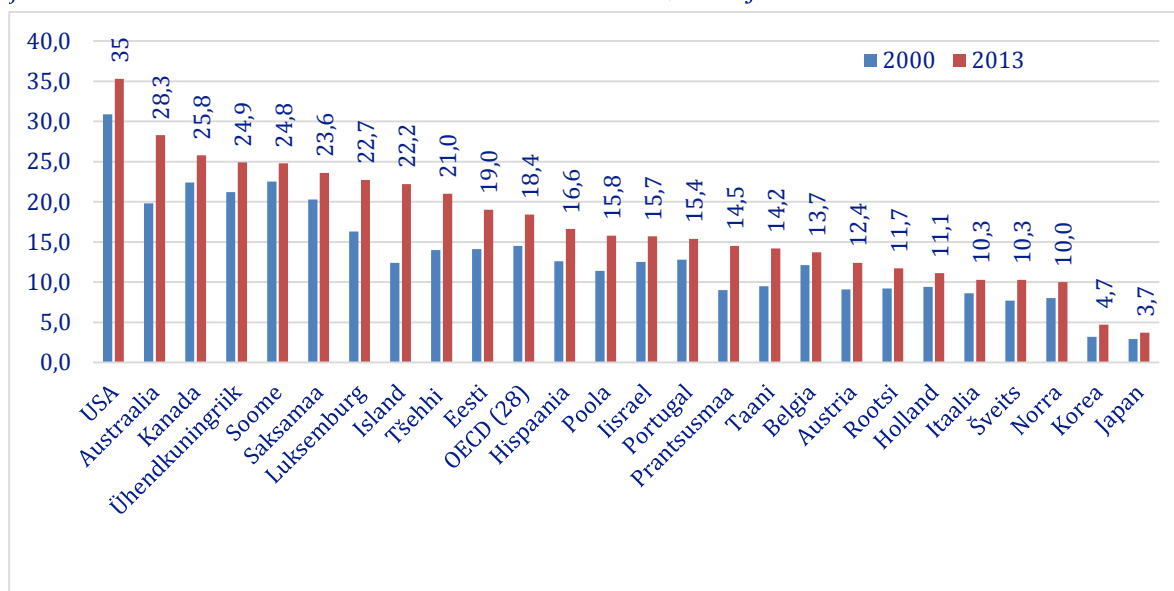
Suurte riikidevaheliste erinevuste tõttu on EL keskmine tegevuspiiranguteta eluiga püsinud üheksa aasta jooksul nii naistel kui meestel samal tasemel 61 ja 62 eluaasta juures. Näiteks 2014. aastal sündinud Eesti mehed elavad tervena 53,2 aastat ehk 73,8% oma keskmisest oodatavast elueast, naised 57,1 aastat ehk 69,7% oma elueast. Terviseprobleemidest tingitud tegevuspiirangutega (pikaajalise haigusega või puudega) elavad kauem naised, kuna nende oodatav eluiga on pikem. Meeste keskmine eluiga on küll lühem, kuid nad elavad kauem ilma igapäevategevusi piiravate terviseprobleemideta. ELs keskmiselt on piirangutevaba 78,6 % meeste ja 73,9% naiste elueast.

Millised tegevused siis on planeeritud tervena elatud eluea pikenemise eesmärgi täitmiseks? Uue perioodi eelarvestrateegias on oluliste tegevustena toodud alkoholi, tubaka ja toitumise ning liikumise rohelistes raamatutes olevate meetmete rakendamine (kulud 10,4 mln eurot); HIVi ja narkomaania ravi- ja ennetustegevused (alates 2017. a on eelarve 16,43 mln eurot aastas); uuendatud tervishoiu arengusuundade rakendamine, sh tervishoiuteenuste regionaalselt ühtlase jätkusuutliku pakkumise tagamine, samuti esmatasandi tervishoiu tugevdamine vajaliku taristu välja ehitamise kaudu ning kvaliteetset eriarstiabi pakkuva haiglavõrgu edasise optimaalse arengu toetamine (2017-2020 kulud 76,6 mln eurot).

Spordi valdkonna indikaatorid rahvusvahelises võrdluses

Kehalise aktiivsuse suurendamine on ülemaailmselt rahvatervise edendamise eesmärgiks, kuna ebapiisav liikumine suurendab haigestumise riski erinevatesse haigustesse: südame- ja veresoonkonna haigused, rasvumine, diabeet jt. Näiteks täiskasvanute rasvumise määr on Eestis tõusnud 14%-lt 19%-le.

Joonis 1. Täiskasvanute rasvumise määr OECD riikides, 2000 ja 2013

Allikas: OECD

Eestimaalaste elujõu edendamise, rikka elukeskkonna loomise ja Eesti riigi hea maine kujundamise eesmärgi saavutamisel on riigi eelarvestrateegias vahendiks rahvastiku kehalise aktiivsuse suurendamine, mistõttu mõõdikutena kasutatakse liikumisharrastusega tegelevate inimeste osakaalu ja spordiklubides sporti harrastavate kuni 19 aastaste noorte osakaalu.

	Sihttase				
	2016	2017	2018	2019	2020
Liikumisharrastusega tegelevate inimeste osakaal 16–64 aastaste vanusegrupis, %	45	Andmeid ei avaldata	46	Andmeid ei avaldata	53
Spordiklubides sporti harrastavate kuni 19 aastaste noorte osakaal kogu vanusegrupis, %	30	30,5	31	31,5	32

Allikas: www.fin.ee

Kuigi Eurostati kehalise aktiivsuse ja spordiga tegelejate uuring pole veel kättesaadav, siis EL liikmesriikidega võrdlemiseks on liikumisharrastuse ja spordiga tegelemise andmed kogutud Eurobaromeetri 2014. aasta uuringuga “Sport ja kehaline aktiivsus”. Selle põhjal tegeleb spordiga vähemalt üks kord nädalas 41% eurooplastest, samas 59% eurooplastest ei tegele spordiga kunagi või teeb seda väga harva. Vähemalt üks kord nädalas liikumisharrastusega tegelejaid on vastanutest 48%, samas 30% eurooplastest ei harrasta ühtegi ala. Regionaalselt võttes on EL põhjapoolsete riikide kodanikud aktiivsemad liikumisharrastusega tegelejad võrreldes EL lõunapoolsete riikide kodanikega. Vähemalt üks kord nädalas tegeleb spordiga 70% vastanutest Rootsis, 68% Taanis, 66% Soomes, 58% Hollandis ja 54% Luksemburgis. Iirimaa, Rootsis, Sloveenias, Ungaris on enim vastanuid, kes tegelevad spordiga viis korda nädalas. Vastanuid, kes kunagi ei tegele spordiga on enim Bulgaarias (78%), Maltal (75%), Portugalis (64%), Rumeenias (60%) ja Itaalias (60%). Spordiga või liikumisharrastusega tegeldakse peamiselt tervislikel põhjustel (62%).

Selleks, et parandada spordi valdkonna üldist olukorda, on eelarvestrateegias planeeritud mitmeid tegevusi. Suurem osa tegevustest on suunatud peamiselt noortele ja saavutusspordile, sealhulgas treenerite tööjõukulude toetussüsteemi elluviimine ja selle järjepidev arendamine (2016. a 3,96 miljonit eurot), ujumise algõpetuse ümberkujundamine, olulisemate spordiorganisatsioonide (Spordimeditšini SA, Eesti Antidoping jt) tegevuste toetamine (3,2 miljonit eurot), saavutusspordile suunatud noorte spordiklubide toetamine ja rahvusvaheliste tippspordi võistluste ja regionaalsete liikumisharrastuse ürituste toetamine (0,5 miljonit eurot), noorte huvitegevuse toetussüsteemi kontseptsiooni väljatöötamine, spordi riikliku rahastamise uute aluspõhimõtete rakendamine. Olulisemate tegevustena täiskasvanute liikumisharrastuse edendamise suunas nähakse ette tööandjatele võimaluse loomine töötajate terviseedendamiseks täiendava maksukohustusega toetada liikumisharrastust ja sportimist ning äriühingutele võimalus maksuvabalt finantseerida avaliku sporditaristu arendamist.

Kai Raudkivi
nõunik

Kasutatud allikad

- [Eurostat andmebaas](#).
- [Health at a Glance 2015. OECD Indicators](#).
- [Over a million persons died in the EU from a heart attack or a stroke. Eurostat Pressrelease. 4. mai 2016.](#)
- [Riigi eelarvestrateegia 2017-2020](#).
- [Sport and physical activity. Eurobarometer 412 \(2014\).](#)